

Г. М. ШОВКОПЛЯС

КЕРАМІЧНИЙ КОМПЛЕКС ЕПОХИ БРОНЗИ ТА РАННЬОСЛОВ'ЯНСЬКОГО ЧАСУ З ЮР'ЄВОЇ ГОРИ ПОБЛИЗУ м. СМІЛИ

У відомій праці О. О. Бобринського «Курганы и случайные археологические находки близ местечка Смелы» спеціальний розділ присвячений знахідкам в урочищі Юр'єва Гора¹. Горб Юр'єва Гора, розташований в околицях м. Сміли, Черкаської області, являє собою одне з підвищень правого, високого берега р. Ірдиновки та болота Ірдинь. На схилі Юр'євої Гори біля берега Ірдиня під час проведення земляних робіт Бобринський виявив сліди вогнищ, уламки кісток тварин та кераміки, пряслиця і розщеплені кремені. На місці цих знахідок він провів невеликі розкопки. Здобуті матеріали дали Бобринському підставу висловити думку, що біля підніжжя Юр'євої Гори відкрито майстерню по виготовленню крем'яних знарядь праці, опис яких він подає в зазначеному розділі.

При описі уламків глиняного посуду Бобринський вказує, що було знайдено стінки та денця значної кількості великих ліпних посудин грубої виробки, частина яких орнаментована.

Не даючи ніякого визначення цієї кераміки, він лише відзначає, що орнамент був лінійний, хвилястий, у вигляді ком, цілком подібний до орнаменту, «який зустрічається на загальновідомих типах доісторичного посуду за кордоном»².

Комплекс кераміки, зібраної Бобринським біля підніжжя Юр'євої Гори³, дозволяє говорити про заселення цієї території в епоху бронзи і в ранньослов'янський час (VII—VIII ст. н. е.).

Найранішим є посуд катакомбного типу. Він представлений фрагментами темносірого кольору, прикрашеними заглибленим орнаментом у вигляді ялинки, вірвовочки, штампів або рельєфними горизонтальними валиками (рис. 1, 2—6). Декілька фрагментів кераміки відносяться до білогрудівського типу кінця бронзового віку. Вони належать тюльпановидним посудинам, прикрашеним у верхній частині валиком (рис. 1, 1), які мають домішку слюди в тісті.

Найбільшу групу керамічних матеріалів становить ранньослов'янська кераміка VII—VIII ст.

Вона представлена уламками вінець ліпних посудин без орнаменту та з заціпами по краю (рис. 2, 1—3, 5), фрагментом глиняної «сковорідки» (рис. 2, 4) і уламками великих товстостінних кружальних посудин

¹ А. А. Бобринский, Курганы и случайные археологические находки близ местечка Смелы, т. I, СПб, 1887, стор. 122—129.

² Там же, стор. 128.

³ Колекція зберігається у фондах Київського державного історичного музею.

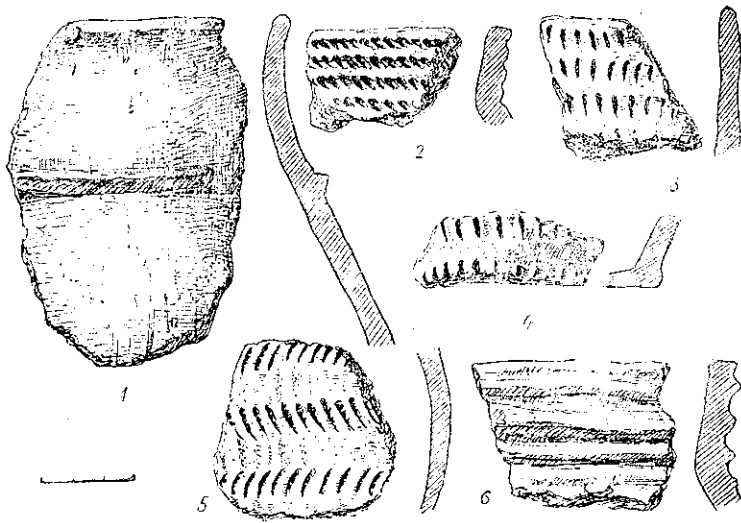

Рис. 1. Юр'єва Гора. Фрагменти кераміки епохи бронзи.

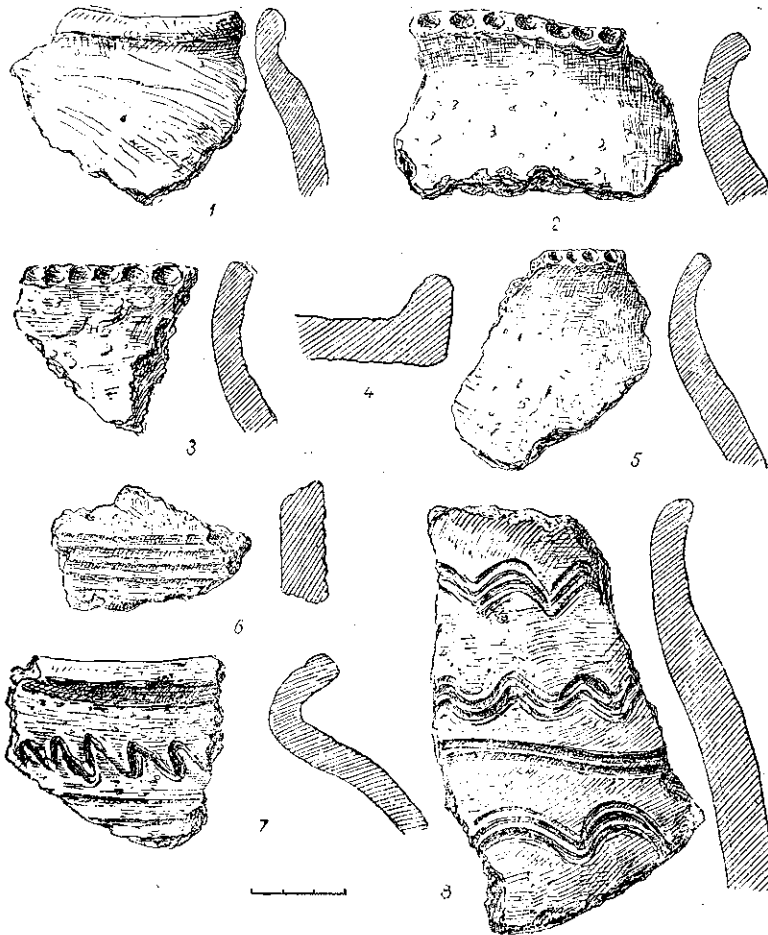

Рис. 2. Юр'єва Гора. Фрагменти ранньослов'янської кераміки.

сірого кольору з шершавою поверхнею. Більшість з них має орнамент у вигляді заглиблених хвилястих смуг і паралельних ліній або їх поєднання (рис. 2, 6—8).

Найближчою аналогією цьому ранньослов'янському посуду є керамічні матеріали з поселення в урочищі Лука-Райковецька поблизу м. Бердичев, Житомирської області¹.

Керамічний комплекс слов'янської кераміки з Юр'євої Гори має багато спільного також з комплексами, виявленими при вивченні ранньослов'янських поселень в районі Канева² і на горі Киселівці в Києві³. Наявність всіх вказаних вище пунктів знахідок пам'яток ранньослов'янської матеріальної культури свідчить про те, що в VII—VIII ст. не тільки лісостепове Лівобережжя, а й значна територія Правобережжя були заселені слов'янськими племенами, на основі яких склалася Київська Русь.

¹ В. К. Говчаров, Посад і сільські поселення коло Райковецького городища, АП, т. I, 1949, стор. 32—34.

² В. А. Богусевич, Канівська археологічна експедиція, АП, т. III, 1952, стор. 141—153; Г. М. Шовкопляс, Слов'янські пам'ятки в районі Канева, Археологія, т. X, 1957.

³ А. М. Шовкопляс, Керамические комплексы с горы Киселевки в Каневе, КСИА, в. 7, 1957.